

Toruń, 30.08.2022 r.

dr hab., prof. UMK Joanna Marszałek-Kawa

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych

Katedra Systemów Politycznych

R E C E N Z J A

rozprawy doktorskiej Pana mgr. Marcina Kulasa

pt. ***Polityka publiczna Rzeczypospolitej Polskiej w obszarze bezpieczeństwa w latach 2004–2019*** przygotowanej pod kierunkiem naukowym dr. hab., prof. UG Danuty Pleckiej, Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra 2022, ss. 431

1. Znaczenie podjętego problemu badawczego

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska Pana mgr. Marcina Kulasa pt. *Polityka publiczna Rzeczypospolitej Polskiej w obszarze bezpieczeństwa w latach 2004–2019*, stanowiąca realizację prowadzonego przez kilka lat projektu badawczego z zakresu nauk o polityce, jest istotna zarówno z punktu widzenia poznawczego, jak i praktycznego. Tytułowa problematyka stanowi przedmiot dociekań i analiz wielu autorów w polskiej literaturze przedmiotu, Doktorant zdecydował się jednak podjąć próbę przygotowania kompleksowego opracowania, w którym prezentuje wiele problemów szczegółowych, co należy przyjąć z uznaniem.

2. Merytoryczna i metodologiczna ocena rozprawy doktorskiej

Wśród istotnych kryteriów oceny rozprawy doktorskiej najważniejsze miejsce zajmują: temat i zakres pracy, kompozycja, zastosowane metody badawcze, strona warsztatowa oraz treść merytoryczna, na podstawie której formułowane są wnioski dotyczące powodzenia całego projektu badawczego.

Tytułowa problematyka recenzowanego dzieła jest bez wątpienia ważna dla przemian dokonujących się w polskim życiu społecznym i politycznym. Stanowi wkład w rozwój naukowego poznania w obszarze nauk o polityce i administracji. Zmiany zachodzące w obszarze bezpieczeństwa, czynniki determinujące przemiany z uwzględnieniem istniejących uwarunkowań społeczno-gospodarczych, działania poszczególnych rządów w latach 2004–2019 w sferze bezpieczeństwa, zadania wykonywane przez instytucje funkcjonujące w tym obszarze, panujące warunki prawne, w tym transparentność oraz przewidywalność istniejących regulacji prawnych i programowych, kreowanie form współpracy międzynarodowej – to tylko kilka aspektów z całego spectrum problemów poruszanych w recenzowanej dysertacji przez Autora, który uzupełnia swe rozważania o próby przedstawienia tła historycznego i prognostycznego. Kandydat trafnie zauważa, że bezpieczeństwo stanowi fundamentalną wartość, a jego „zapewnienie (...) stanowi nie tylko jedno z najważniejszych zadań, jakie mają do wypełnienia politycy sprawujący władzę, ale także istotny element polityki państwa” (s. 7).

W przygotowywanych przez siebie recenzjach lubię cytować prof. Jacka Sobczaka, z którego zdaniem w pełni się zgadzam. Przyjmuje on bowiem, że tytuł dysertacji powinien być „krótki, informacyjnie nośny, językowo poprawny i poznawczo ciekawy”. I taki też jest tytuł omawianego dzieła – zwięzły i precyzyjnie określający przedmiot zawartych w niej rozważań.

Konstrukcja rozprawy, jej wewnętrzna struktura, gwarantuje przejrzystą i logiczną prezentację problemów badawczych oraz dokonywanie zapowiadanych we wstępie analiz.

Mgr Marcin Kulas w nawiązaniu do założeń badawczych rozprawy, w szczególności jej celu, postawionych pytań badawczych oraz hipotez (głównej i pięciu szczegółowych), dzieli tekst na pięć problemowych rozdziałów. *Wstęp*, *Zakończenie* oraz *Bibliografia* dopełniają całości. Autor pracy nie przedstawia omawianych danych w formie tabel, schematów czy wykresów, co nie jest oczywiście błędem, ale w mojej ocenie przed planowanym wydaniem rozprawy warto byłoby zastanowić się nad tego typu redakcją, która nie tylko pozwoliłaby uzupełnić strukturę pracy o odpowiednie *Wykazy i Aneksy*, ale mogłaby poszerzyć zastosowanie zapowiadanej metody porównawczej w prowadzonych rozważaniach.

Układ pracy – z punktu widzenia konstrukcji rozprawy naukowej – nie budzi więc zastrzeżeń. Każdy z pięciu problemowych rozdziałów omawianej pracy posiada systematykę. Struktura wewnętrzna kolejnych rozdziałów jest rozbudowana, koherentna, a przy tym w zasadzie symetryczna (jedynie objętość rozdziału piątego, w którym Autor omawia okres rządów PiS, może nieco dziwić, zwłaszcza że jest to ugrupowanie – co także wynika z rozważań Kandydata – które wśród swoich programowych priorytetów umieszcza kwestie bezpieczeństwa). Zgłaszając postulat bardziej perfekcjonistyczny, sugerowałabym zmianę kolejności niektórych podrozdziałów, dotyczy to w szczególności rozdziałów 3–5. Zabieg ten pozwoliłby uporządkować podejmowane wątki, gdzie Autor najpierw rozpatrywałby kwestie krajowe, a następnie międzynarodowe lub odwrotnie zgodnie z określonym we wprowadzeniu celem badań. W obecnej redakcji Doktorant dość dowolnie najpierw pochyla się nad sprawami zagranicznymi, następnie omawia instytucje, w innej części pracy z kolei zamienia kolejność rozstrzyganych kwestii. Ponadto zasadne wydaje mi się rozbudowanie wewnętrznej systematyki trzeciego rozdziału pracy. Warto byłoby także rozdzielić rozważania poświęcone programom Prawa i Sprawiedliwości, Ligi Polskich Rodzin i Samoobrony RP, jak również wprowadzić odrębne tytuły dla

omówienia *exposé* Kazimierza Marcinkiewicza i Jarosława Kaczyńskiego. Ponadto w mojej ocenie każdy z rozdziałów powinien poprzedzać wstęp, w którym Autor zawarłby informacje na temat celu danej części pracy i poruszanych w nim zagadnień. Moim zdaniem wartość rozprawy podniosłoby również wyróżnienie na końcu każdego rozdziału wniosków Kandydata dotyczących poczynionych ustaleń, zmierzających do odpowiedzi na postawione we *Wstępie* dysertacji pytania badawcze oraz weryfikacji wyróżnionych hipotez. Podobny zabieg dokonany w rozdziale czwartym i piątym usystematyzowałby prowadzony wywód, tym samym ułatwiłby lekturę i prezentację wniosków Autora.

Co istotne, wstęp do recenzowanej dysertacji zawiera wszystkie elementy niezbędne z metodologicznego punktu widzenia i pozwala wystawić pozytywną ocenę stopnia przygotowania Doktoranta z zakresu metodologii badań w obszarze nauk społecznych. Autor zarysowuje bowiem oryginalny problem badawczy, wyróżnia pytania badawcze, omawia użyte metody badawcze, prezentuje przyjętą systematykę pracy oraz wskazuje najważniejsze źródła wykorzystane w dysertacji.

Bez wątplenia na gruncie nauk społecznych niezwykle ważna jest umiejętność właściwego określenia zakresu przedmiotowego rozprawy, jej celu i hipotez. Przedmiotem badań recenzowanej pracy jest – jak deklaruje Kandydat – „usystematyzowanie wiedzy w zakresie działań podejmowanych przez partie polityczne i polityków w celu zapewnienia odpowiednio wysokiego poziomu bezpieczeństwa publicznego w latach 2004–2019” (s. 5). Jak zauważa Doktorant, analizie poddane zostały deklaracje programowe oraz działania podejmowane przez partie tworzące rządy w okresie wskazanym w tytule dzieła.

Mgr Marcin Kulas stawia sześć hipotez badawczych – główną i pięć cząstkowych.

Hipoteza główna w zasadzie słuszna, choć wymagająca redakcji językowej, zakłada, że: „Polityka bezpieczeństwa państwa jest jednym z najistotniejszych

problemów władzy, w konsekwencji czego każdy kolejny rząd podejmuje działania sprzyjające realizacji założeń bezpieczeństwa państwa” (s. 7). Wydaje się też, że z uwagi na wprowadzoną cezurę czasową i określenie momentu końcowego projektu na 2019 r. należało zastosować czas przeszły w treści hipotezy głównej – każdy kolejny rząd „podejmował” zamiast „podejmuje”.

Z kolei hipotezy cząstkowe brzmią następująco:

„1: Sojusz Lewicy Demokratycznej, reprezentujący wartości lewicowe, szczególną uwagę poświęca problematyce i realizacji postulatów w obszarze zapewnienia bezpieczeństwa społecznego.

2: Prawo i Sprawiedliwość jest ugrupowaniem politycznym, które największy nacisk kładzie na opracowanie i wdrożenie postulatów w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego.

3: Platforma Obywatelska, będąc ugrupowaniem politycznym nawiązującym w swoich założeniach do nurtu liberalnego, przyjmuje koncepcję państwa pasywnego w zakresie bezpieczeństwa państwa.

4: Zapewnienie bezpieczeństwa zewnętrznego państwa stanowiło istotny element polityki zagranicznej rządów w latach 2004–2019.

5: SLD, PiS i PO, zawierając koalicję rządową, narzucały realizację swoich założeń programowych w obszarze prowadzenia polityki bezpieczeństwa pozostałym partiom politycznym” (s. 7).

Hipotezy zostały w zasadzie określone prawidłowo. Przyznam jednak, że pewne wątpliwości dotyczą pozytywnie zweryfikowanych w *Zakończeniu* H3 i HG oraz ich wzajemnej relacji. Jestem ciekawa opinii Doktoranta w tym zakresie. Oczywiście rolą recenzenta jest również zwrócenie uwagi na chochlik w formie błędu ortograficznego, który wkradł się w redakcję H – nie „koalicję rządową”, ale „koalicje rządowe” (s. 7, następnie powtórzony na s. 385).

Zastanawiałam się też, czy Kandydat nie postawił zbyt wielu hipotez, jednak lektura recenzowanej pracy dowodzi, że Pan mgr Kulas w pełni panuje

nad tekstem i kierunkiem prowadzonych rozważań, każdej z hipotez poświęcając część rozprawy. Z powodzeniem następnie weryfikuje zakres ich trafności w analitycznym *Zakończeniu*.

Autor we *Wstępie* do dysertacji stawia cztery trafne – w kontekście prowadzonych rozważań – pytania badawcze. Z całą pewnością pomogły one Doktorantowi przeprowadzić proces badawczy ukierunkowany na weryfikację bądź falsyfikację postawionych hipotez (pytanie badawcze nr 1: Czy partie polityczne w swoich deklaracjach programowych zajmują się problematyką zapewnienia bezpieczeństwa zewnętrznego, wewnętrznego i społecznego?; pytanie badawcze nr 2: Czy partie polityczne sprawujące władzę, podejmując działania w celu realizacji założeń zmierzających do zapewnienia bezpieczeństwa, postępują zgodnie z wartościami stanowiącymi podstawę funkcjonowania ugrupowania politycznego?; pytanie badawcze nr 3: Czy partie polityczne po objęciu władzy i utworzeniu rządu realizują koncepcję zapewnienia bezpieczeństwa, zawartą w świadectwach myśli politycznej?; pytanie badawcze nr 4: Który z uproszczonych modeli państwa – pasywnego lub aktywnego – był realizowany przez poszczególne ugrupowania polityczne sprawujące władzę? [s. 6–7]).

Kwalifikacje badawcze Kandydata do stopnia doktora oceniane są także w oparciu o dobór wykorzystanych w rozprawie metod badawczych, które – moim zdaniem – zostały właściwie określone, a następnie użyte w prowadzonych badaniach. Autor deklaruje we *Wstępie* użycie następujących (zastanawiam się, czy nie zbyt wielu) metod badawczych z obszaru nauk społecznych: metody systemowej (którą niezbyt trafnie określa jako podstawową, ponieważ nie dostrzegam zbyt wielu miejsc w tekście pracy potwierdzających zastosowanie przez Autora tej metody), analizy treści, komparatystycznej, instytucjonalno-prawnej oraz decyzyjnej i deskryptywnej.

Mgr Marcin Kulas w zasadny sposób określa ramy czasowe pracy zarówno w tytule dzieła, jak i rysując swe zamierzenia badawcze we *Wstępie*, tłumacząc dokonany wybór początkowego i końcowego okresu analiz.

Doktorant przeprowadza również krótką analizę literatury przedmiotu oraz wykorzystanych źródeł.

Rozprawa doktorska dzieli się na dwie części. Na pierwszą składają się rozdziały *Zjawisko bezpieczeństwa publicznego i jego znaczenie dla współczesnego państwa* (rozdz. 1, ss. 34) oraz *Polityka bezpieczeństwa publicznego w działaniach rządu w latach 2004–2005* (rozdz. 2, ss. 70), stanowiące formę teoretycznego fundamentu prowadzonych rozważań, w których Autor prezentuje nie tylko najważniejsze teorie, definicje i klasyfikacje z uwzględnieniem historycznego tła, ale także analizuje, komentuje i zestawia ze sobą dostępną literaturę przedmiotu. Mgr Marcin Kulas w pierwszych rozdziałach rozprawy omawia pojęcie bezpieczeństwa publicznego i jego wymiary oraz zadania państwa w obszarze bezpieczeństwa. Przedstawia działania, które podejmują rządzący na tym polu, oraz omawia przeobrażenia w obszarze bezpieczeństwa publicznego, które dokonały się w wyniku akcesji Polski do Unii Europejskiej. Kandydat prezentuje także problem bezpieczeństwa społecznego w procesie kształtowania polityki bezpieczeństwa publicznego oraz omawia projektowane zmiany, które objęły określone instytucje porządku publicznego.

Rozdział drugi to całkiem zgrabny wykład na temat programu partii rządzących oparty na dokumentach połączony z przedstawieniem sytuacji na rynku politycznym i wyborczym, który poprzedza nieco zbyt obszerny rys historyczny. Rozważania w tej części pracy warto byłoby rozwinąć poprzez zastosowanie przypisów erudycyjnych oraz odwołanie się nie tylko do wypowiedzi polityków o charakterze wspomnień, ale także do cytatów z oficjalnych wystąpień. W mojej ocenie należałoby ponadto dokonać operacjonalizacji używanych pojęć, takich jak bezpieczeństwo socjalne czy bezpieczeństwo publiczne. Nie brakuje tu jednak trafnych spostrzeżeń Kandydata, który wskazuje m.in., że istotny problem stanowi „kwestia rozróżnienia wartości deklarowanych od ich faktycznego wyznawania, realizowania czy stosowania. Wpływ na to ma kontekst zarówno kulturowy, historyczny, jak i polityczny czy społeczno-ekonomiczny” (s. 65). Doktorant zauważa także, że „programy i regulacje prawne zaproponowane przez rząd

SLD-UP w sferze deklaratywnej zasadniczo wypełniały obietnice zawarte w ich programie politycznym. Można jednak dojść do wniosku, że zabrakło kompleksowej, spójnej wizji prowadzenia polityki w dziedzinie rynku pracy, wynikającej z wielości proponowanych projektów zwalczania bezrobocia” (s. 77). Wniosek ten Autor wzmacnia prezentacją danych Głównego Urzędu Statystycznego. Ponadto – w ocenie Kandydata – rządzący „kwestię zapewnienia bezpieczeństwa społecznego uzależnili od sytuacji ekonomicznej państwa. Wszelkie działania i przedsięwzięcia podporządkowano głównemu celowi, jakim była naprawa finansów” (s. 79). W omawianej części dysertacji Doktorant w kilku miejscach zdaje się traktować cały okres PRL jako czas panowania reżimu komunistycznego. Na s. 47 Doktorant pisze np.: „Ewolucja polityczna w Polsce, czyli transformacja systemowa od reżimu komunistycznego do demokracji liberalnej, ukształtowała model systemu wielopartyjnego, w ramach którego pojawiły się także ugrupowania reprezentujące poglądy i wartości lewicowe” (s. 47). Tę ocenę można by było przyjąć, dalej jednak Kandydat wskazuje (s. 94), omawiając lata rządów koalicji SLD-UP, że „władzę sprawowali politycy mający komunistyczny rodowód polityczny”, a na s. 96 wspomina o „upadku systemu komunistycznego w Polsce”. Prosiłabym Autora o wyjaśnienie, jak w teorii definiuje się pojęcie ustroju komunistycznego i ustroju socjalistycznego.

Rozdziały od trzeciego do piątego dotyczą analizy działań podejmowanych przez kolejne rządy w Polsce w badanym okresie w zakresie budowania warunków do rozwoju bezpieczeństwa publicznego.

W rozdziale trzecim (ss. 111) dysertacji, zatytułowanym *Polityka bezpieczeństwa publicznego w działaniach rządów Kazimierza Marcinkiewicza i Jarosława Kaczyńskiego (2005–2007)*, Doktorant omawia genezę powstania Prawa i Sprawiedliwości, przedstawiając również pozostałe partie tworzące w badanym okresie rządy koalicyjne (tj. Ligę Polskich Rodzin i Samoobronę RP) oraz ich programy. Prezentując szeroki wykład poświęcony założeniom manifestów programowych PiS, Autor zauważa, że celem, który zamierzano osiągnąć poprzez wyliczone w programie instrumenty była „budowa w Polsce »kapitalizmu ludowego«, (...) rozumianego jako kapitalizm powszechny,

w którym każdy, dzięki uczciwej i wytrwałej pracy, będzie miał szansę osiągnąć sukces i zapewnić godne życie swojej rodzinie” (s. 124). Autor konstatuje, że „okres działalności rządów w latach 2005–2007 wpisuje się w ramy przyjętego na potrzeby tego opracowania modelu państwa pasywnego. Generalnie rzecz ujmując, efekty funkcjonowania rządów różniły się od treści zawartych w programach politycznych czy obietnicach wyborczych” (s. 157). Zauważa jednak, że w sferze polityki zagranicznej oraz w obszarze tzw. „bezpieczeństwa zewnętrznego [politycy PiS] realizowali zadania przypisane do aktywnego modelu państwa. PiS w swoich deklaracjach politycznych i obietnicach wyborczych nakreśliło konkretną wizję prowadzenia polityki zagranicznej, którą konsekwentnie starano się realizować po przejęciu władzy. Politycy PiS byli zwolennikami modelu państwa narodowego, uznając, że suwerenność jest kluczowym elementem stanowiącym o jego sile. Kierowali się podejściem realistycznym, w którym działania należało podporządkować rachunkowi interesów i sił oraz kwestii zapewnienia bezpieczeństwa swoim obywatelom. W relacjach międzynarodowych kwestie etyczne, moralne uważano za oznaki słabości państwa, co może być wykorzystane przeciwko niemu. Bezkompromisowość i bezwzględne dążenie do realizacji założonych celów cechowało styl prowadzonej dyplomacji” (s. 224–225). W związku z tym, że zabrakło mi trochę w tej części pracy elementów diagnostycznych prezentowanych w szerszej perspektywie, chciałabym poprosić Doktoranta o ocenę skuteczności realizacji tych zamierzeń programowych w kontekście międzynarodowym oraz o odpowiedź na pytanie, jak – w kontekście Jego ustaleń – poszczególne działania omówionych rządów koalicyjnych wpłynęły na bezpieczeństwo Polski.

W rozdziale czwartym (ss. 109) pt. *Rządy Donalda Tuska i Ewy Kopacz w latach 2007–2015 wobec polityki publicznej państwa* Doktorant krótko przedstawia genezę powstania Platformy Obywatelskiej i Polskiego Stronnictwa Ludowego, zarysowuje ich oblicze ideologiczne oraz deklaracje programowe. Następnie Autor omawia determinanty budowania polskiej polityki zagranicznej określone w programach i deklaracjach politycznych wskazanych wcześniej partii. W kolejnej rozbudowanej części rozdziału

Doktorant dokonuje zestawienia najważniejszych założeń programowych PO i PSL z zakresu polityki społecznej, które przedstawiono w licznych deklaracjach oraz dokumentach. Na zakończenie mgr Marcin Kulas prezentuje, jak politycy koalicji rządzącej postrzegali rolę i zadania instytucji działających w obszarze bezpieczeństwa publicznego, w tym m.in. administracji publicznej, samorządu terytorialnego, prokuratury czy służb i formacji stojących na straży bezpieczeństwa i porządku. Kandydat zauważa, że: „Autorzy programu wyborczego [z 2011 r.] PSL ograniczyli się tylko do zaprezentowania ogólnych obietnic wyborczych, które nie tworzą spójnej całości, ograniczając się do lakonicznej diagnozy sytuacji oraz pomijając kwestię szacunkowych kosztów związanych z realizacją planowanych przedsięwzięć”. Przy okazji tego ciekawego wniosku chciałabym zapytać Doktoranta, czy ta słuszna skądinąd konstatacja dotyczyła tylko programu wyborczego PSL, czy też jednak regułą jest, że manifesty wyborcze rywalizujących ugrupowań nie zawierają tak szczegółowych, wnikliwych wyliczeń dotyczących kosztów proponowanych zmian, reform? Mgr Marcin Kulas zauważa również, że w deklaracjach programowych PO brakowało „spójnej koncepcji planowanych działań w celu podniesienia poziomu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa”. Zabrakło mi w tekście zestawienia tego wniosku z przydatną dla czytelnika pracy diagnozą na temat istniejących wyzwań i zagrożeń w tym obszarze. Po lekturze kolejnej części recenzowanej dysertacji mam też pewną wątpliwość – zastanawiam się, czy prezentując wnioski służące weryfikacji hipotez, Autor nie zapomina o tym, że same programy i deklaracje nie oznaczają, że dany podmiot jest bardziej aktywny, a ich brak w dokumentach wiąże się z zaniechaniami. Czy Kandydat nie przecenia wagi dokumentów, umów, deklaracji w polityce? Czy nazbyt pewnie nie formułuje ocen w oparciu o fakt opracowania stosownych aktów prawnych i strategii krajowych? Warto byłoby wzmocnić spostrzeżenia o przykłady z praktyki działania określonych instytucji. To praktyka życia publicznego i podejmowane działania motywowane różnorodnymi interesami mają przecież także (a może przede wszystkim) niebagatelne znaczenie. Poza tym czasem przeprowadzone reformy – choć ich deklarowany cel miał służyć

bezpieczeństwu i porządkowi – przynoszą zgoła odwrotny efekt. I nie zawsze jest to dziełem przypadku...

Piąty rozdział pracy (ss. 46), zatytułowany *Działalność rządów Prawa i Sprawiedliwości względem polityki bezpieczeństwa państwa w latach 2015–2019*, dotyczy przedstawienia deklaracji programowych i wprowadzonych reform przez rządy Beaty Szydło i Mateusza Morawieckiego. Mgr M. Kulas omawia również miejsce instytucji stojących na straży polityki bezpieczeństwa publicznego w programach partii rządzących oraz założenia prowadzonej polityki zagranicznej.

Autor czyni również spostrzeżenie, że „zdecydowana większość obietnic społeczno-gospodarczych [Zjednoczonej Prawicy] została zrealizowana i to w bardzo krótkim okresie czasu, co odbiegało od dotychczasowym standardów w polskich realiach politycznych. Oczywiście jest, że część postulatów uległa modyfikacji, na co niewątpliwie miały wpływ ograniczenia źródeł finansowania, i została dopasowana do realiów budżetu państwa” (s. 351). Ta myśl wydaje się zbyt ogólna i warto byłoby pokusić się o jej rozwinięcie. Oprócz odnotowania faktu warto pokusić się o bardziej wnikliwą diagnozę. Chciałabym więc poprosić Kandydata o zestawienie powyższego wniosku ze zmianami stanu polskiej gospodarki po 2015 r. Interesujące byłoby wskazanie przez Kandydata czynników wpływających na obecną, niezwykle trudną sytuację, której skutki odczuwają przedsiębiorcy, ale przede wszystkim Polacy.

Wśród licznych wniosków Autora sformułowanych w rozdziale istotna jest opinia, zgodnie z którą „działania rządu PiS charakteryzowały się dużym zaangażowaniem w kwestii wdrożenia i zrealizowania obietnic, niemniej nie wszystko udało się zrealizować. Ponadto w niektórych aspektach ocena osiągniętych efektów była bardzo dyskusyjna. Szczególnym podejściem charakteryzowały się kwestie związane z polską racją stanu, ponieważ w większości przypadków podejmowanych działań rządzący nie zważali na ponoszone koszty i doznane porażki, przedkładając dążenie do realizacji nakreślonej koncepcji” (s. 380). Powyższy wniosek – w mojej ocenie – warto byłoby wzmocnić pogłębioną analizą, z której wynikałoby, jak realizacja

deklaracji programowych Zjednoczonej Prawicy wpłynęła na bezpieczeństwo państwa.

* * *

Podsumowując, sformułowane przez Doktoranta hipotezy, wyróżnione problemy, jak również sposób przedstawienia stanu wiedzy z zakresy tytułowej problematyki oraz omówienie bazy literaturowej z prezentacją użytych modeli, wykorzystanych źródeł oraz zastosowanych metod badawczych dowodzą, że rozprawa doktorska mgr. Marcina Kulasa ma charakter oryginalny. Podjęty w rozprawie doktorskiej problem badawczy jest wartościowy w sensie poznawczym. Autor rozprawy dowiódł, że posiada bogatą ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie nauk o polityce oraz poważny zasób wiadomości z obszaru własnych zainteresowań badawczych.

Oceniając wartość merytoryczną dysertacji, należy wskazać, że Autor, posługując się żywym językiem, prowadzi rozważania w sposób, który dowodzi jego sprawności naukowej. Należy zaznaczyć, że rozważania zaprezentowane przez mgr. Marcina Kulasa w *Zakończeniu* dysertacji służą ostatecznej weryfikacji hipotez postawionych we *Wstępie* oraz pozwalają odpowiedzieć na postawione wcześniej pytania badawcze. Treść tej części rozprawy doktorskiej dowodzi wiedzy oraz umiejętności syntezy i formułowania wniosków. *Zakończenie* nie jest zbyt rozbudowane, pozbawione jest elementów szerszego wykładu zawierającego wątki ekspercko-prognostyczne, jednak bez wątpienia nie stanowi wyłącznie enigmatycznego streszczenia rozprawy, ale jest kompetentnym wyliczeniem najważniejszych ustaleń, które pozwalają na zweryfikowanie postawionych we wstępie hipotez.

Niezaprzeczalnym walorem recenzowanej rozprawy doktorskiej jest wyliczona na 44 stronach obszerna i zróżnicowana bibliografia, która – co warto podkreślić – dowodzi bardzo dobrej znajomości dotychczasowych ustaleń naukowych w zakresie omawianej problematyki. Systematyka przyjęta w bibliografii jest poprawna. Autor sięga po: źródła prawa (odpowiednio je systematyzując), stenogramy, materiały partyjne i teksty źródłowe, artykuły i

monografie naukowe (w ujęciu alfabetycznym), raporty z badań opinii publicznej oraz źródła internetowe. W mojej ocenie warto by dokonać wyróżnienia kategorii „Słowniki, encyklopedie, leksykony” oraz oddzielić od siebie monografie i artykuły. Ponadto drobny uszczerbek dotyczy numeracji poszczególnych części *Bibliografii*, a mianowicie po części I jest podana część III, zabrakło więc II.

Co warto podkreślić, w trakcie procesu badawczego Kandydat krytycznie sięgał po opracowania o charakterze syntetycznym i teoretycznym oraz prace mające bardziej praktyczną naturę. Czyni to zaś zgodnie z rzetelnym warsztatem naukowym i wymogami metodologicznymi z obszaru nauk społecznych.

Dobrze oceniam stronę formalną opracowania. Doktorant używa przejrzystego języka, prezentując uporządkowany tok rozważań. Wywód naukowy mgr. M. Kulasa ma charakter pogłębiony i znajdujący odzwierciedlenie w zasadnej argumentacji. Redakcja językowa rozprawy jest także na dobrym poziomie. Aparat naukowy jest stosowany przez Kandydata zgodnie z przyjętymi normami. Forma redakcji przypisów jest poprawna i odpowiadająca naukowym standardom (choć niewątpliwie przydałaby się ich korekta).

3. Uwagi i sugestie dotyczące rozprawy doktorskiej

Zadaniem recenzenta rozprawy jest wskazanie pewnych występujących w omawianym dziele nieścisłości i mankamentów. Doktorantowi pomimo mojej wysokiej oceny dzieła nie udało się uniknąć usterek o charakterze technicznym – przypisy w pracy nie zostały wyjustowane i ujednolicone (różna forma zapisu, np. patrz przypisy: 13, 17, 44), a na końcu wersów nie usunięto tzw. wdów. Ponadto Kandydat nie wyeliminował podczas korekty tekstu wszystkich literówek. Korekta powinna pozwolić na wyczyszczenie dzieła z błędów językowych, stylistycznych oraz gramatycznych. Interpunkcja czasem sprawia trudności Kandydatowi i pod tym względem praca wymaga korekty. Ponadto Kandydat nie rozróżnia półpauz od dywizów, tu (w całym tekście oraz przypisach) panuje pełna przypadkowość w ich stosowaniu.

Należałoby także usunąć kolokwializmy, a tytuły cytowanych w treści publikacji wyróżnić kursywą. W moim przekonaniu przed ewentualną publikacją pracy konieczne jest poprawienie istniejących w opracowaniu niedociągnięć.

Dla przykładu, dopracowania stylistycznego, gramatycznego, interpunkcyjnego oraz literowego wymagają m.in.:

s. 9 – błąd gramatyczny: „Niniejsza dysertacja składa się z wstępu i pięciu rozdziałów: pierwszy prezentuje część teoretyczną, czterech stanowiących analizę problematyki bezpieczeństwa w ujęciu poszczególnych ugrupowań politycznych sprawujących władzę oraz zakończenia”;

s. 46 – „Przywódcy Socjaldemokratycznej Partii Pracy i Partii Pracy w swojej deklaracji programowej”;

s. 47 – błąd literowy – jest: „weszła w skład jednolitej partii politycznej – Sojusz Lewicy Demokratycznej”;

s. 48 – błąd literowy – jest: Partia zadeklarował aoparcie swoich...”;

s. 64 – jest: „Mając na uwadze, że polityka to wszelkiego rodzaju działania zmierzające do zdobycia władzy, a następnie jej utrzymania i powiększania, niezwykle ważny obszar zajmuje prowadzenie polityki społecznej w celu zapewnienia bezpieczeństwa społecznego”;

s. 81 – lewicy „Imputowano nadmierną rolę państwa w zakresie problematyki zapewnienia bezpieczeństwa”;

s. 83 – błąd literowy – jest: „Sojuszu Lewicy demokratycznej”

s. 89 – błąd interpunkcyjny – jest: „związanej z korupcją Podobnie jak wcześniej”;

s. 93 – błąd literowy – jest: „bezpieczeństwa wewnętrznego3) aktywności”;

- s. 98 – błąd gramatyczny – „Elementem porządkującym unormowania prawne było uchwalenie 9 lipca 2003 r. ustawy regulującej działalność Wojskowej Służby Informacyjnej (WSI), funkcjonującego...”;
- s. 136 – jest „Polskiej Akademii nauk w Narodowe Centrum...”;
- s. 103 – jest: „Lokalnym kurioruzm”;
- s. 159–160 – konieczne wygładzenie stylistyczne związane z powtarzaniem wyrazu „następne”;
- s. 161 – jest „W następnej kolejności” winno być „dalszej”;
- s. 176 – powtórzenie „że politycy LPR ograniczyli się do zapisania”, s. 177 „autorzy deklaracji programowej LPR ograniczyli się”;
- np. na s. 13, 178 i 180 – jest: „Reasumując”, podczas gdy wcześniej nie było podsumowań, w całym tekście to w co najmniej kilkunastu miejscach;
- np. s. 13–15 – Autor nadużywa słowa „analizując”;
- s. 180 – błąd językowy: „Głównym celem miało być przywrócenie władzy charakteru skutecznej i uczciwej służby. Docelowo”;
- s. 179 – błąd literowy: „sytuację społeczna Polaków”;
- s. 308 – błąd literowy: „Kolejną istotna zmianą”;
- rozdział 4 – Autor nadużywa słowa „kolejny”;
- s. 362 – jest: „konsolidacjęorganów”
- s. 366 – jest: „W dokumencie zawarto diagnozę” – brak omówienia, w którym dokumencie.

Powyższe uwagi krytyczne nie umniejszają oryginalnego charakteru recenzowanej rozprawy.

4. Wniosek końcowy

W mojej ocenie rozprawa mgr. Marcina Kulasa jest przykładem udanej twórczości naukowej. Autor nie stroni od poszukiwania odpowiedzi na ważne pytania. Oceniam, że recenzowana praca jest zarówno od strony metodologicznej, jak i merytorycznej dojrzałym dziełem. Dysertacja Kandydata ma oryginalny charakter, stanowi wartościowe naukowo opracowanie podjętego tematu. Autor w przekonujący i rzeczowy sposób weryfikuje przyjęte we *Wstępie* hipotezę główną i hipotezy cząstkowe.

Dysertacja mgr. Marcina Kulasa jest pracą rzetelną, przemyślaną, spełniającą wymogi stawiane opracowaniom będącym podstawą ubiegania się o stopień naukowy doktora. Zgłoszone w recenzji krytyczne uwagi nie pomniejszają jej wysokich walorów naukowych.

Formułując wniosek końcowy, stwierdzam, że rozprawa doktorska Pana mgr. Marcina Kulasa pt. ***Polityka publiczna Rzeczypospolitej Polskiej w obszarze bezpieczeństwa w latach 2004–2019*** spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim (art. 13 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017, poz. 1789 ze zm.). Wnoszę zatem o dopuszczenie Pana mgr. Marcina Kulasa do kolejnych przewidzianych przepisami prawa etapów przewodu doktorskiego w sprawie nadania stopnia doktora w dyscyplinie nauki o polityce i administracji.

Niniejsza opinia została sporządzona po wejściu w życie ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018, poz. 1668), przy uwzględnieniu faktu, że w myśl art. 179 ust. 1, 2 i 3 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. przepisy wprowadzające ustawę Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018, poz. 1669) postępowania w przewodach doktorskich wszczęte i niezakończone przed dniem wejścia w życie ustawy z 20 lipca 2018 r. – a więc tak jak ma to miejsce w odniesieniu do tego postępowania – mają być przeprowadzane na zasadach dotychczasowych, czyli w oparciu o ustawę

z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz
o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017, poz. 1789 ze zm.)

Joanna Marszałek-Kawa

